

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 14.

Fredagen den 2 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Anmälades och bordlades:

Stats-Utskottets memorial och utlåtande:

N:o 18, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under Riksstatsens nionde hufvudtitel; och

N:o 19, i anledning af Kongl. Maj:ts förslag dels om jernvägsbyggnader för statens räkning och dels om inköp af jernvägen mellan Söderhamn och sjön Bergviken; äfvensom

Lag-Utskottets utlåtande N:o 13, i anledning af väckt motion om ändring i bestämmelserna om församlingars rätt att förfoga öfver kyrkokassorna.

Herr Hallenborg yttrade: Då det visat sig behöfligt att förstärka antalet af suppleanterna i Konstitutions-Utskottet, emedan två af Utskottets ledamöter från denna Kammare jemväl äro ledamöter i Särskilda Utskottet, får jag hemställa, att Kammaren behagade utse ytterligare två suppleanter i Konstitutions-Utskottet.

På gjord proposition beslöt Kammaren utse ytterligare två suppleanter i Konstitutions-Utskottet.

Enligt hemställan af Herr Grefven och Talmannen beslöt Kammaren vidare, att val af nämnde suppleanter skulle företagas vid det sammanträde, som komme att hållas nästa Onsdag.

Herr Grefven och Talmannen yttrade att han, efter öfverenskomme med Herr Talmannen i Andra Kammaren, finge föreslå, att Första Kammaren måtte besluta att vid det sammanträde, som komme att hållas nästa Onsdag, företaga val af tjugufyra valmän och sex

suppleanter för utseende af Riksdagens fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret jemte deras suppleanter.

Detta förslag antogs.

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.*

Föredrogs Herr *Adelskölds* den 28 sistlidne Februari bordlagda motion, N:o 30, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om Sveriges neutralisering.

Herr Anderson, Albert: Lika med den ärade motionären är jag öfvertygad om nödvändigheten af att göra allt för att befordra vårt lands fredliga utveckling. Det oaktadt måste jag beklaga, att denna motion framkommit vid sådan tidpunkt som den nuvarande. Såsom allmänt bekant är, hafva statsmakterna under ett par decennier arbetat på att förbättra vårt försvarsväsen, men hitintills utan något resultat. Landtförsvarskomitén har i sitt betänkande framlagt en historik öfver dessa arbeten och jag är öfvertygad om att hvar och en af Kammarens ledamöter tagit kännedom om denna historik. Jag vill derfor endast tillåta mig att derur anföra några data.

År 1865 föreslog Kongl. Maj:t Riksdagen en förändring i grunderna för beväringsinrättningen samt bildande af en landtstorm. Detta förslag väckte föga sympatier hos Riksdagen och slutet af dess öfverläggningar blef att Riksdagen ingick till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse, i hvilken Riksdagen anhöll att Kongl. Maj:t måtte till en kommande Riksdags pröfning framlägga försvarsfrågan i dess helhet. 1867 väckte åtskilliga motionärer förslag om förbättring af vårt försvarsväsen. — Ett särskildt Utskott tillsattes, som föreslog bildande af en stam på det sätt, att kommunerna skulle förse soldaterna med bostäder och jord samt i vissa fall ansvara för rekryteringen. Riksdagen kunde icke heller antaga detta förslag, men aflät en skrifvelse till Kongl. Maj:t af hufvudsakligt innehåll att armén borde bestå af stam och beväring, hvarjemte Riksdagen begärde att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och vid uppgörande af förslag till arméns organisation taga i öfvervägande om och på hvad vilkor det nu på rote- och rusthållare hvilande besvär må kunna lindras eller ock aflösas samt jemväl på öfriga samhällsklasser fördelas. — 1869 aflät Kongl. Maj:t ett förslag till hufvudgrunder för försvarsväsendets ordnande på indelningsverkets grund, under förutsättning att det samtidigt framlagda förslaget om den allmänna värnpligten blefve antaget. Båda dessa förslag blefvo likväl af Riksdagen förkastade. — 1871 aflät Kongl. Maj:t ånyo ett förslag till ordnande af vårt försvarsväsen på indelningsverkets grund. Detta förslag blef också af Riksdagen förkastadt. Då sammankallade Kongl. Maj:t samma år en urtima Riksdag, och framlade ett nytt förslag fortfarande bygdt på indelningsverkets grund, men försedt med några modifikationer. Afven detta förslag blef af Riksdagen afslaget. — 1873 aflät Riksdagen sin bekanta skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri Riksdagen bland annat uttalade den åsigt att ordnandet af rikets försvar var en fråga af den maktpåliggande beskaffenhet att den ovilkorligen måste på en säker och varaktig grundval lösas.

I anledning af denna skrifvelse framlade Kongl. Maj:t vid 1875 års Riksdag ett nytt härordningsförslag, bygd utslutande på grunderna af allmän värnpligt. Detta förslag blef likaledes af Riksdagen förkastadt. Ar 1877 framlade Kongl. Maj:t ett nytt förslag, som endast utgjorde en början till försvarsväsendets förbättrande. Detta afslogs. Vid 1878 års riksdag framlade åtskilliga motionärer i Andra Kammar- en ett förslag till ny arméorganisation, grundadt på stam och beväring, men jemväl detta förslag vann icke Riksdagens bifall. 1880 framlade slutligen Kongl. Maj:t allenast en värnpligtslag, men äfven den blef af Riksdagen afslagen. I år har Kongl. Maj:t, som bekant är, framlagt förslag till ordnande af såväl landt- som sjöförsvaret, hufvudsakligen bygda på landt- och sjöförsvarkomitéernas utlåtanden. — Skattekomitén har, såsom jag tror, gifvit en fullt nöjaktigt utredning derom att kostnaderna för det nu föreslagna försvaret icke äro drygare, än att de utan svårighet kunna bäras af landet.

Just med afseende på dessa omständigheter tillåter jag mig påstå, att tidpunkten för framläggandet af ett förslag, afseende att få landet förklaradt neutralt, icke är väl vald. Det måste medgifvas att, med blicken fäst på de af mig nu omnämnda förhållanden, hos mången kan uppstå en farhåga, att icke heller Kongl. Maj:ts nu framlagda förslag kommer att vinna Riksdagens bifall. Det är också möjligt, ehuru motionären icke uttalat det, att hans motion föranledts af en dylik farhåga. För min del kan jag icke finna annat än att om motionen bifalles, Riksdagen derigenom tydligen gifver tillkänna, att Riksdagen antingen icke kan eller också icke vill göra något för landets försvar och förbättrandet af detsamma. Af detta skäl kan jag icke vara med om en sådan skrifvelse som den nu ifrågasatta.

Det är sant att landet skulle komma i en fördelaktig ställning, om det kunde genom traktater med främmande makter förklaras neutralt. — Men de länder, som för närvarande äro i åtnjutande af en dylik förmån, nemligen Belgien och Schweiz, hafva en ganska ringa utsträckning, och denna omständighet gör att dessa länder icke utöfva något egentligt inflytande på eller afsevärdt hinder för de militära operationer, som kunna förekomma vid krigiska förvecklingar mellan deras grannar. Med Sverige-Norge är det ett annat förhållande. Dessa länder hafva en ganska betydlig utsträckning och dessutom ett sådant läge, att de under vissa förhållanden kunna komma att utöfva ett ganska betydligt inflytande på andra makters krigiska förvecklingar.

Vid sådant förhållande och med kändedom om huru lätt svärdet sönderskär traktaterna, är det icke säkert att man hade så stor nytta af neutraliteten, om bakom denna icke finnes ett försvar, som kan skydda och bevara densamma. Det har också visat sig att de länder jag nyss nämnt oaktadt sin neutralitet måste hafva ett ganska starkt försvarsväsen och att särskildt Belgien under senaste Fransk-Tyska kriget hade omkring 100,000 man vid sina gränser. Jag fruktar att den ärade motionären genom denna motion, lat vara oafsigtligt, gjort sig till målsman för dem, som icke vilja göra något för landets försvar. Till dessa Herrar inom eller utom Riksdagen vill jag säga, att de glömma sin pligt mot fäderneslandet.

Jag anhåller att detta mitt yttrande måtte åtfölja motionen.

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

Herr Stjernspetz: Det finnes väl knappast någon som ej gillar syftet i den afgifna motionen om än tankarne om dess lämplighet kunna vara delade. Sveriges läge på sidan om hvarje tänkbar krigsskådeplats *till lands* gynnar på det högsta en neutralitetspolitik. Våra många krig i forna tider utarmade landet så i grund att vi ännu blott kunna anse oss hafva *börjat* att reparera de skador, som derigenom tillfogades oss. Derom vittnar största delen af vårt land som ännu utgöres af vildmarker, hvilka vänta på sina odlare, likasom vår utförsel af förnämligast råa naturalster visar, att vår industri ännu icke vunnit den utveckling, hvaraf den bör kunna vara mäktig. För vårt lands fortsatta framsteg så i andligt som materielt hänseende fordras kunskaper, håg, armar samt materiella hjälpmedel och det är ensamt freden som kan skapa dessa.

På grund häraf och till följd af de sorgliga minnena från våra olyckliga krig önskar svenska folket med få undantag lifligt en sådan neutralitet. Det är således icke för att söka motarbeta denna önskan som jag nu begärt ordet, utan orsaken dertill är den, som den föregående talaren nämnde, nemligen att bakom neutralitetssträfvandet kunde dölja sig ett begär att motarbeta försvarsfrågans lösning och dermed förenade uppoffringar. Ett sådant politiskt program, som en ständig neutralitet i sig innebär, fordrar emellertid ganska vidsträckt militäriska hjälpmedel för att kunna upprätthållas. Huru viktigt detta är vill jag med ett par historiska exempel belysa. Då den fredsälskande Thiers år 1848 var chef för franska kabinettet och ett allmänt krig höll på att utbryta, förklarade han, att om Belgien icke vore nog militäriskt starkt att kunna upprätthålla sin neutralitet, vore han tvungen att för Frankrikes säkerhet besätta det med franska trupper.

I preussiska generalstabens berättelse om 1870—1871 års krig finnes en höggvartersorder, undertecknad af Moltke, hvilken i öfversättning lyder sålunda: »i den händelse att fienden skulle öfvergå på belgiskt område och icke genast blifva afväpnad, skall han förföljas, utan att man afvaktar vidare order.» Belgieerne kunde emellertid upprätthålla sin neutralitet, i det att de genast tillfångatogo tusental af de franska trupperna, så snart de kommit öfver gränsen, men härtill åtgick hela deras armé, cirka 75,000 man, som för ändamålet var mobiliserad. Med Schweiz var alldeles samma förhållande. Under sista dansk-tyska kriget jagade 3 danska fartyg några tyska krigsskepp, hvilka nödgades flykta in till Helgoland på engelskt område, der de naturligtvis belades med qvarstad.

Rumänien är också ett land som åtnjuter neutralitet. Vid sista rysk-turkiska kriget proklamerade det högtidligt densamma, men hela ryska hären tog dock sin väg midt igenom landet, oaktadt dess protester och vädjan till de öfriga makterna. Vid ett stort krig emellan våra grannar ligger visserligen ej Sverige så till, att någon landtarmé har behof af att tåga genom vårt land. Men deremot kan en eller flere af makterna behöfva begagna sig företrädesvis af Gotlands två utmärkta hamnar, men äfven af Öland eller lämpliga hamnar på vårt fastland, till stöd för sina krigsoperationer eller ock blifva nödsakade att dit taga sin tillflykt. Upplysningsvis vill jag nämna, att

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

Tyskland ej på hela sin Östersjökust eger en enda hamn, i hvilken deras större pansarfartyg kunna inlöpa, annat än Kielerbugten, långt sydväst om de danska öarne och således långt från en möjlig krigsskådeplats. För att trygga förbindelsen med och skydda de gotländska hamnarna, dit öfverföra trupper för neutralitetens upprätthållande samt för att med qvarstad kunna belägga de krigsfartyg, som förföljda af fienden dit kunna taga sin tillflykt, fordras nödvändigt att vi ega en flotta.

En neutralitetspolitik lemnar äfven en god ledning för bestämmandet af *minimum* af den flotta vi böra ega. Den måste tydligen vara så stark, att den i *förening* med någon Östersjomakts flotta, *hvilken-dera som helst*, blir *öfverlägsen* eller *månst jemnstark* med den som skulle vilja kränka vår neutralitet. Vår flotta bör kunna balansera eller utjemna skilnaden emellan t. ex. den ryska och den tyska flottan. Ty när man vill strängt upprätthålla sin neutralitet, är gifvet, att om denna på ett våldsamt sätt kränkes af endera makten, denna senare då blir vår fiende och den andra makten vår sjelfskrifne hjälpare, tillsammans med hvilken vi borde kunna vara herre i Östersjön. Med en sådan utsigt lemna makterna oss säkerligen i fred och vilkoret härför är i första rummet en god flotta.

Sjöförsvarets herrar komiterade säga å sid. 42 i sitt betänkande mycket riktigt, att vi för närvarande ej ens *till skenet* kunna uppehålla vår neutralitet vid ett krig emellan våra grannar, och detta ytterst betänkliga förhållande fordrar ett skyndsamt afhjelpande, äfven om landt-försvaret skulle få stå något tillbaka, ty det sistnämnda tages blott *högst ringa* i anspråk för neutralitetens upprätthållande, tack vare vårt hafomflutna läge, hvarjemte det i alla händelser endast utgör vår *andra* försvarslinie.

Talet om att vi för detta ändamål ej skulle kunna anskaffa de nödiga krigsskeppen eller att en flotta skulle vara så orimligt dyr, har *aldrig* varit bestyrkt af någon verklig utredning, utan endast löst framkastade påståenden, om hvilkas origtighet man temligen lätt kan öfvertyga sig. Hela Tysklands pansarflotta, som man på goda grunder anser vara öfverlägsen den ryska, har blifvit bygd under de senaste 18 åren för en total kostnad af 64,984,776 kronor eller i rundt tal 65 millioner hvilket per år gör 3,610,000 kronor, som hvar och en kan se af sjöförsvarskomiténs tabeller. Skulle detta vara så orimligt afskräckande siffror i förhållande till landtförsvarets kostnad? Derjemte hafva vi redan förut personal, hela administrationen, dockor och etablissement samt behöfliga materialier af den yppersta beskaffenhet, hvarföre blott de nödiga penningemedlen, hvilka *ej* äro afskräckande, behöfva anslås.

Att en god flotta utgör det sanna beviset för en fredlig politik, framgår äfven deraf att, för att bekriega de stora fastlandsmakterna fordras i första rummet en stor armé. En sådan kan för dem vara vida mera oroande, ty den kan möjligen, i förbund med en annan stormakt och med tillhjälp af dess flotta, öfverföras på andra sidan Östersjön och sålunda komma att deltaga i de strider, som för dem äro afgörande.

Om vår utrikes politik under nuvarande förhållanden skulle vara wacklande eller luta åt den starkaste Östersjomakten, förundrar mig ej

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

det ringaste, då vi ej ens till skenet kunna militäriskt upprätthålla vår neutralitet. Utan att vi äro rustade kunna vi ej föra någon sjelfständig politik af hvad slag det vara må.

Att således ensamt en neutralitetsförklaring, garanterad eller icke, skulle vara nog för oss för att få lefva i fred, är en mycket fåvitsk tanke, hvilket också synes af all historia. Likaså den meningen att andra makter skulle oegennyttigt vilja upprätthålla eller skydda densamma åt oss. Men göra vi sjelfva allt hvad vi kunna därför, då är möjligt att vi äfven kunna erhålla andras hjälp, hvarföre jag också anser, att de penningemedel Kongl. Maj:t i sina propositioner till Riksdagen begärt just kunna vara lagom och ej böra nedsättas, om än någon annorlunda fördelning till sjöförsvarets förmån skulle göra det lättare för landet att bära kostnaderna och bättre uttrycka och möjliggöra en fredlig neutralitetspolitik.

Jag anhåller att dessa mina ord måtte få åtfölja motionen till vederbörligt Utskott.

Herr Mankell: Jag har begärt ordet för att uttala mina varma och lifliga sympatier för den motion, som nu skall till vederbörande Utskott remitteras. Jag bekänner gerna att jag är en absolut fredsvän; och det kommer sig förmodligen af mina krigshistoriska studier, hvarigenom jag blifvit satt i tillfälle att i detalj lära känna krigets elände närmare än mången annan. Jag anser freden och dess upprätthållande såsom samhällets viktigaste angelägenhet och tror att alla medel, som för dess bevarande kunna utfinnas, böra anlitas.

Ett dylikt medel ser jag i den nu afhandlade motionen. Jag är fullkomligt öfvertygad om, att derest Riksdagen skulle kunna förena sig om en skrifvelse i den rigtning, som här är ifrågasatt, och derest denna skrifvelse blefve välvilligt upptagen af regeringen, detta skulle göra ett mycket fördelaktigt intryck såväl inom som utom landet. Hvad utlandet beträffar, tror jag, att de makter, som möjligen kunna i vår närhet komma i strid med hvarandra, med tillfredsställelse skulle se vårt uttryckliga uttalande af en önskan, att icke på något sätt blifva inblandade i deras stridigheter och lägga den möjliga vikt, vi skulle kunna ega, i vågskålen till förmån för den ena eller andra parten. Derigenom skulle vi äfven blifva befriade från alla lockelser att deltaga i de större makternas tvistigheter.

Hvad åter inlandet beträffar, torde det vara klart, att ett erkändt neutralitetssträfvande skulle skänka ökad trygghet och säkerhet åt vår fredliga utveckling. Ja, jag går så långt, att jag, i motsats till den förste ärade talaren, tror att det skulle förmånligt inverka på försvarsfrågans lösning. Nationens offervillighet för de oundgängliga ansträngningarne skulle ökas, då hon vore fullt öfvertygad om, att våra stridskrafter icke kunde användas för annat ändamål än försvaret af vår sjelfständighet och neutralitet. Alla misstankar i motsatt rigtning skulle genom nyssnämnda sträfvande qväfvas; och att sådana misstankar verkligen finnas i ganska stor utbredning, torde icke vara obekant. De gifva sig tillkänna nästan vid hvarje riksdag genom upprepade försök att inskränka konungens rätt att med främmande makter öppna underhandlingar, som kunna leda till krig. De kunna skönjas i

den ängsliga omsorg, med hvilken man i beväringsslagen försöker inflicka sådana stadganden, som göra det omöjligt att använda våra stridskrafter till annat ändamål än till landets försvar, eller utom dess egna gränser. Genom ett sådant erkänt neutralitetssträfvande skulle äfven de rykten bäst vederläggas, som nu kringlöpa i landet och hvilka ej heller för denna Kammares ledamöter torde vara obekanta, nemligen att hemliga underhandlingar skulle vara å bane angående förbund med någon stormakt rörande eventuellt deltagande i ett framtida krig. Derigenom skulle äfven de misstankar häfvas, som blifvit framkastade i fråga om det nya härordningsförslaget, nemligen att man med det samma åsyftade arméns användande utomlands; — misstankar, som jag anser ganska förlätliga, då man betraktar arméns sammansättning med afseende på förhållandet mellan infanteriet och specialvapnen, hvilka sistnämnda enligt min åsigt på ett obehörigt sätt blifvit förstärkta — då man betraktar trossens uppbringande till en storlek, som öfverträffar de flesta andra länders — och då man ser de icke stridandes antal större än, mig veterligen, något annat lands. För min del anser jag visserligen att dessa missförhållanden härleda sig från en allt för slafvisk efterapning af den tyska krigsförfattningen. Men de misstankar, de framkallat, äro derföre icke mindre verkliga.

Alla dessa misstankar skulle förmodligen alldeles afklippas, om man kunde hoppas på ett sådant, af båda statsmakterna deladt och offentlig erkänt neutralitetssträfvande, som nu blifvit ifrågasatt. Få länder torde äfven med afseende härå hafva ett så lyckligt läge som Sverige. Omgifvet af haf och utan någon landgräns, som är så svårt att värna vid andra makters krig, bör det lättare än något annat land kunna skydda sin neutralitet och följaktligen äfven få den erkänd — ett erkännande som skulle underlättas såväl genom den tyngd våra ingalunda föraktliga stridskrafter kunde lägga i vågskålen till förmån för den ena eller andra sidan, som genom den omständigheten att vårt land ligger alldeles utom den stora militära sträckvägen i det mellersta Europa.

Man har mot den ifrågasatta skrifvelsen invändt, att det näppeligen kunde tillkomma Riksdagen att genom densamma inblanda sig i regeringens rätt att ensam sköta den utrikes politiken. Gerna vill jag medgifva att en sådan inverkan på de diplomatiska *detaljerna* kan vara obehöflig och vid vissa tillfällen mindre lämplig, ehuru jag på samma gång beder få anmärka att de flesta representationer förbehållit sig interpellationsrätt och deraf vid förekommande anledning begagna sig; men att antyda den *allmänna riktning*, i hvilken utrikespolitiken bör gå, synes mig vara fullt befogadt. Och en sådan antydning, som med den nu ifrågasatta skrifvelsen afses, skulle säkerligen i största delen af landet framkalla ett fördelaktigt intryck.

Slutligen beder jag att på det bestämdaste få fritaga så väl mig sjelf som alla andra, hvilka omhulda neutralitetstanken, från misstanken att dermed skulle afses utöfvandet af något tryck på försvarsfrågan. Vid det sammanträde, der den föreliggande motionen först framlades, betonades uttryckligt — detta kunna alla de närvarande intygga — att, hvilket öde motionen än skulle röna, detta icke på något sätt borde få inverka på försvarsfrågan. Det är ju äfven klart, att om den af-

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

sedda skrifvelsen än komme till stånd, regeringen i alla händelser icke på någon tid skulle kunna utverka neutralitet. Under denna tid vore vårt land, lika väl som hittills, blottställt för att råka i krig, och således blefve försvarets förstärkande i alla händelser nödvändigt. Äfven *efter* neutralitetens möjliga erkännande vore det klart, att densamma med väpnad hand borde kunna upprätthållas, om den verkligen skulle blifva respekterad. Jag reserverar mig därför uttryckligen mot hvarje misstanke att neutralitetsfrågan på något sätt skulle kunna beagnas såsom vapen mot försvarsfrågans lösning.

På grund af hvad jag anført beder jag slutligen att på det varmaste få rekommendera motionen till såväl det Utskotts, som kan komma att behandla densamma, som Kammarens benägna ynnest och omtanka.

Herr Wallenberg: Helt oföväntadt kommer jag att åhöra en diskussion i försvarsfrågan eller åtminstone i ett ämne som utgör ett bihang till densamma.

Den siste talaren behagade yttra, att »freden vore det främsta af alla våra sträfvanden». Jag tror icke att han på detta rum kan träffa någon som motsäger denna vackra sats; men fråga är, huruvida den föreslagna motionen och dermed åsyftade åtgärder leda till fredens betryggande. Det är *det* som är saken. I detta hänseende hyser jag den bestämda åsigt, att det alldeles icke betryggar ställningen, om begge Kamrarne månggrant uppvaktade konungen och han till följd deraf vände sig till stormakterna och sade: »se så fredsälskande min nation är, låt oss under alla förhållanden få vara i fred!» Vi vore i alla fall lika säkra eller lika litet säkra som förut.

Den historiska erfarenhet, som den siste talaren åberopat, borde ock hafva sträckt sig till de diplomatiska förhandlingarne och sättet huru krig uppkomma. Han hade då fått se, att ingen traktat i världen tjänat till skydd, då det varit de mäktiges *intresse* att slita sönder den.

Här har åberopats exemplet af två smärre territorier, nemligen Belgien och Schweiz. Hvarför hafva väl de fått vara i fred? Jo, helt enkelt därför att ingen af deras grannar haft intresse af att angripa dem. Hade de haft det, hade neutralitetsförsäkringen icke gäلت så mycket som ett enda kompani af deras beväpnade styrka.

Den ärade talaren har talat om att våra kuster lämpa sig väl för en sådan neutralitet. Min åsigt är alldeles motsatt hans. Våra kuster lämpa sig förträffligt för landstigning hvar som helst, i fall ingen svensk flotta finnes, som kan bestrida landstigningen eller, om den lyckats, afskära kommunikationslinierna för fiendens trupper. Lemnas de ostörd på sjön, kunna de komma med en ringa styrka; det säger mig mitt sunda förnuft.

Den ärade talaren har ordat om »hemliga förbund» och nödvändigheten att begränsa konungens rätt att ingå traktater. Jag, för min del, har icke hört något om *hemliga* förbund och funnos sådana, visste väl ingen annan derom; och bra underligt vore det att förbunden skulle vara *så* hemliga, att de afhandlades konversationsvis och man emellan.

Jag kan icke finna någon anledning att vidtaga ett vanmäktigt försök att inskränka konungens rätt gent emot utlandet, ty det är icke allmänna meningen i landet, och jag tror, att vi skulle komma bra långt in på afvägar, om vi tänkte oss en Riksdag, som skulle behandla och afgöra diplomatiska frågor. År 1855 var jag i denna Kammare — den hade då ett anspråklösare utseende än nu — och då begärde Kongl. Maj:t tillsättande af ett hemligt utskott för att afhandla rörande den fransk-engelska traktat, hvarigenom bestämdes att Sverige icke skulle afstå en fotsbredd af sin jord, utan dessa makters samtycke. Det diskuterades då lifligt och man tyckte att förslaget afsåg ett obehagligt förmynderskap, som man icke riktigt kunde förlika sig vid. Nu är man af en annan mening, nu är man alldeles icke obenägen att ställa sig under hvilket förmynderskap som helst, bara man får inbilla sig att man slipper att bekosta armé och flotta. Denna åsigt är så besynnerlig och jag vet och erkänner att det som går på djupet af allmänna meningen visserligen är att *intet* behöfver göras för att häfda vår sjelfständighet. Det är *detta* som är så bedröfligt och hvars olyckliga följder vi kanske slippa undan, men som komma att drabba våra efterkommande på ett sätt, som ingen nu lefvande ens vågar tänka på.

Den ärade talaren har åberopat att i andra länder har man förbehållit sig »interpellationsrätt» och der hafva representationerna det sättet att deltaga i förhandlingar rörande förhållandet till utländska makter. Det är sant, men vi hafva också interpellationsrätt. Om jag till exempel beder att till herr finansministern få framställa en förfrågan, är jag öfvertygad om att jag skulle få ett svar. Men hvad vi icke hafva det är rätten att framkalla en votering efter en sådan interpellation för att såmedelst åstadkomma ett förtroendevotum eller misstroendevotum, allt efter ögonblickets ingifvelser och utan föregående pröfning. Det är *detta*, som skulle leda till det s. k. parlamentariska styrelsesättet, för hvilket jag beder försynen bevara oss, så länge som möjligt. Det skulle endast leda till ministerombyten och det skulle endast blifva mycket sämre än det är nu. Saknaden af denna interpellationsrätt, sådan den är i andra länder, är således ingalunda stor och interpellationsrätten, för så vidt dermed menas att framställa en åsigt eller begära en upplysning, hvilken jag anser vara fullt riktig och befogad, hafva vi ju redan.

Slutligen har den ärade talaren reserverat sig mot att vilja genom förordande af denna motion utöfva något tryck på försvarsfrågan. Hvad vill han då? Om icke detta är meningen, vet jag uppriktigt sagdt icke, hvarför motionen i detta ögonblick har framkommit. Jag kan icke undertrycka hos mig den åsigt att »*qui s'excuse s'accuse*», och att man med detta försök afser att göra ett »inpass» i försvarsfrågan och sedan slå sig för sitt bröst och säga att man är fredsälskande och vill freden, blott man slipper att underkasta sig det ringaste omak för fosterlandets försvar. — Jag har naturligtvis nu icke något yrkande att göra, men har känt mig manad att icke lemna den siste talarens yttrande obesvaradt, utan uttala dessa ord till Kammarens protokoll.

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

Herr Adelsköld: Jag hade icke ämnat att nu yttra mig rörande de anmärkningar och insinuationer som blifvit gjorda mot min motion, men då jag icke kan undgå att svara i en så vigtig fråga som den föreliggande, har jag beslutat mig för att yttra några ord, ehuru jag tycker att saken talar för sig själf. Anledningen hvarför motionen väcktes var, såsom de herrar, som voro närvarande vid tillfället, torde erinra sig, min öfvertygelse att vi äfven med de största uppföringar icke kunna under närvarande förhållanden åstadkomma ett i längden *fullt betryggande försvar* och tanken på, att om deremot en sådan neutralisering kunde vinnas, man skulle kunna med de medel och tillgångar landet eger åvägabringa ett verkligen betryggande försvar.

Jag har ock ansett, att den närvarande tidpunkten vore den mest lämpliga, därför att, så vidt jag rätt uppfattat den politiska ställningen i Europa, önskan om fred för närvarande är så tydlig som möjligt. Stormakterna hafva inom sig sjelfva så mycket att bestyr, att något krig under närmaste framtiden icke gerna kan ifrågakomma. I Ryssland förestår czarens kröning och dessutom har Ryssland annat att tänka på, som torde hindra det att blanda sig i utländska angelägenheter. Tyskland och Frankrike slitas på hvar sin sida om Elsass och Lothringen, och om Tyskland icke blir utslitet på den kampen, så får det nog länge slita ondt för denna sin eröfring. I Englands handelsintresse ligger att Östersjön är fri, hvilket är beroende på Sveriges sjelfständighet och England bör således icke hafva något mot Sveriges och Norges neutralisering. Hvad slutligen beträffar Spanien har äfven detta land gemensamma handelsintressen med oss, och dessutom är detta sistnämnda land så aflägsset, att det icke kan hafva anledning att bryta freden; och hvad slutligen Italien beträffar föreställer jag mig att italienarne med mycket nöje skulle besvara de vänliga adresser, som afgäfvos från Sverige under Italiens frihetskamp, med en neutralitetsförklaring.

Hvad tiden här i Sverige beträffar, har jag trott att den vore just den allra lämpligaste nu, då vi hålla på att ordna vårt försvar, ty kunde en neutralisering af skandinaviska halfön åstadkommas, så kunde och borde man ordna försvarsväsendet på annat sätt än som eljest är nödvändigt. Jag vill således icke precis förneka att, oaktadt man i denna fråga icke bör inblanda dagens strider, den dock kan inverka på saken ganska betydligt, ty vårt försvar bör, under förutsättning af neutralitet, ordnas på ett annat och fördelaktigare sätt än tillämnadt. Den andre talaren i ordningen omnämnde att byggnadskostnaden för Preussens flotta, den starkaste i Östersjön, för närvarande uppgick till 65,000,000 kronor ungefär och att byggnadstiden utgjort 18 år; deraf uppkommer således en årlig medelkostnad af 3,600,000 kronor. Om vi nu taga i beräkning att byggnadskostnaden för vår flotta uppgått till omkring 1,000,000 kronor årligen, och taga Norge med i räkningen, hvilket försvarskommittéerna uraktlåt, med en årlig byggnadskostnad för dess flotta, uppgående som jag tror till 500,000 kronor, så visar det sig att vi för att under loppet af 18 år åstadkomma en sådan flotta som Preussens nuvarande icke skulle behöfva mera än 3,000,000 kronors årligt tillskott utöfver hvad vi nu

tillsammans med Norge använda. Detta är en så försvinnande liten del af hvad det i alla händelser otillräckliga landförsvaret skulle komma att kosta, att man utan den ringaste olägenhet skulle kunna taga beloppet från landförsvarkostnaden och lägga det till sjöförsvaret, utan att således kostnaderna för landet blifva större. Jag vågar påstå, mot hvem det vara må, att med en sådan flotta, som den vi på detta sätt skulle kunna erhålla under nära på samma tid som vårt försvarsväsen skulle ordnas enligt den af Kongl. Maj:t föreslagna planen, kommanderad af svenska och norska officerare och bemannad med svenskt och norskt manskap, skall icke någon eröfrare sätta sin fot på Sveriges eller Norges jord, och bördorna af landförsvaret skulle derigenom kunna betydligt minskas.

Jag har visst icke haft att glädja mig åt det allmännare bifall till motionen, hvarpå jag trott mig kunna räkna; men det är ej underligt, då saken framkommit kanske något oförberedt och som förfäktarne af det Kongl. härordningsförslaget tycka, mindre väl vald tid. Hvad jag deremot uppfattat såsom glädjande är att motionen väckt uppmärksamhet, och att man talat om den, samt att jag sjelf blifvit illa åtgången för det jag väckt densamma, ty detta visar att den icke är af obetydligt intresse utan af en viss vikt. Jag hoppas emellertid att de ärade ledamöter af denna Kammarer, som icke yttrat sig i frågan, när motionen återkommer beredd och, såsom jag hoppas, tillstyrkt af Utskottet, skola förena sina röster med min, och jag vågar tro att derest det komme till en omröstning i landet, skulle *nio tiondedelar* af Sveriges folk rösta för motionen och de åsigtur som deri uttalas. Denna fråga, liksom försvarsfrågan i allmänhet, påminner mig om en saga, som jag läste i en gammal bok, nemligen »*sagan om sanningens pilgrimsfärd kring jorden*». När den först uppträdde i sin paradisiska kostym skrattade man åt och hånade den. Sedan tog man saken allvarligare; man ansåg dess uppträdande osedligt och uppväckande oroliga drömmar, ja, en och annan ansåg den såsom revolutionen personifierad. Derefter kom en annan tid, då man fann den hvita mön i sin oskuldsglans tjusande, man byggde tempel åt henne och — dyrkade henne.

Moralen af sagan är, som Herrarne torde finna, att hvad som är rätt och riktigt skall förr eller senare göra sig gällande, och detta är ju lugnande och tillfredsställande för den, som med de renaste afsigtur alltid kämpat för hvad han ansett sant och rätt och som alltid utan öfvermod, men också utan fruktan skall kämpa för hvad han anser vara bäst och fördelaktigast för fosterlandet.

Herr Törnebladh: Jag ber om ursäkt att jag några ögonblick tager Kammarerens uppmärksamhet i anspråk; men ett och annat af hvad som blifvit sagt har synt mig påkalla en belysning.

Jag instämmer fullkomligt med den siste talaren deri, att sanningen nog kommer att förr eller senare taga ut sin rätt, och hvad det mål, som här blifvit uppställt beträffar, finnes väl ingen, som har något deremot att invända, men frågan är, huru detta mål lämpligast skall kunna vinnas och saken verkligt betryggas. Härutinnan fruktur jag att det närvarande ögonblicket icke är synnerligen väl valdt hvar-

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

ken i det ena eller andra afseendet. Jag har icke den ringaste rätt att tvifla på hvad här uttalats, nemligen att de sträfvanden, som på sista dagarne framkommit till befrämjande af fred och neutralitet, skilja sig från hvarje tanke på inblandning i och inverkan på försvarsfrågan; jag fruktar blott att sträfvandena då icke äro fullt riktigt beräknade och att de kunna komma att hafva en annan verkan, än afsedt var, ty det kan lätt hända att, då pilen skjutes af från bågen, den träffar der den icke borde träffa och att den kula, som dansar fram utefter vattnet kommer dit den icke var ämnad. Jag tror således, att denna sak, trots de bästa afsigter hos dem, som framställt densamma, skulle kunna skada försvarsfrågan och äfven — neutralitetsfrågan. Det är icke rätt att väcka denna sistnämnda fråga, då man efter årslånga debatter i frågan om vårt försvar kommit derhän, att man icke vet huru man skall ordna detta. Åtminstone komma de främmande länderna icke att lemna dessa förhållanden utan uppmärksamhet, utan tänka att vi visserligen vilja vara i fred, men därför att vi icke kunna eller vilja försvara oss. Det finnes också eu gammal saga, som jag nu erinrar mig, en saga från vår nordiska forntid. Det kom en gång till ett hof en stark kämpe och såg en ung man nedkrupen i ett hörn och omgifven af en behög, samt nödgad att helt tåligt mottaga de ben, som från alla håll kastades på honom, naturligtvis helt enkelt därför att han icke lyckats lösa sin försvarsfråga, utan förklarar sig neutral. Kammarens ledamöter torde kanske också erinra sig den sagan från vår gamla forntid, och jag fruktar att den afbildar vårt öde, om vi under nuvarande förhållanden framstälde en så beskaffad begäran, som här blifvit ifrågasatt. Visserligen har det sagts, att en sådan vore nyttig i det afseendet, att derigenom skulle förekommas alla drömmar om krig i främmande land, men i det afseendet hyser jag så stark tro på Riksdagens makt, att kunna förhindra allt sådant, att jag ej fruktar något, ty till krig fordras nemligen — för att jag må uttrycka mig mycket kort, — bland annat, *pennningar*, och den som beviljar dem är ju i sjelfva verket Riksdagen, inom hvilken helt säkert kommer att framställas många och troligen öfvervinneliga betänkligheter, innan det öppnas på pungen. Jag erinrar till slut blott om den gamla satsen: »om du vill freden, så rusta dig för kriget». Jag skulle vilja omvända den så: »om du vill krig, så rusta dig endast för freden».

Friherre Klinckowström: Efter den öfverläggning, som redan egt rum i denna fråga, kan jag fatta mig helt kort. De af Kammarens ledamöter, som egnat någon uppmärksamhet åt den motion, jag vid denna riksdag afgifvit rörande landtförsvarets omdaning, hafva måhända också tagit kännedom om den tanke jag deri framkastat i fråga om Gotlands neutralisering. Jag anser, att under ett krig mellan de stora makter, som komma att hafva en af sina krigsteatrar på Östersjön, blir det alldeles omöjligt för oss att försvara denna ö, och om någon af de krigande makterna skulle lägga embargo på densamma, så tviflar jag på, att vi sedan skulle återfå den. Att söka försvara Gotland och till det ändamålet anslå icke obetydliga medel samt offra många människors lif och välfärd, det anser jag, lindrigast

sagdt, oförsigtigt, då man kunde vinna målet vida bättre och lättare genom att på traktaternas väg utverka öns förklarande för neutralt territorium.

Uti min ofvan nämnda motion tog jag mig äfven friheten att efter bästa förmåga söka bevisa, att ett så kalladt »betryggande» försvar under nuvarande förhållanden icke är tänkbart för oss; det kan icke verkställas, utan blir under nuvarande förhållanden verkligen en humbug. Men om Sverige skulle kunna blifva förklaradt för neutralt såsom Belgien och Schweiz, då kunde vi mycket väl tala om ett betryggande försvar, tillräckligt för uppehållande af vår, utaf de Europeiska makterna erkända neutralitet. Jag vill icke här inlåta mig på de militära och diplomatiska funderingar, som af åtskilliga talare framstälts; jag vill endast till besvarande upptaga några yttranden, som blifvit fälda af en talare på stockholmsbänken. Det ena afsåg, att ingen traktat har skyddat ett neutralt land från intrång af fienden, och jag beder med anledning deraf få säga, att jag vet icke huru den ärade talaren läst historien om det sista kriget mellan Frankrike och Tyskland. Hade han studerat den så som sig bort, så borde han hafva funnit, att det just var Belgiens tillräckligt starkt beväpnade neutralitet, som förhindrade den franska armén att ifrån Sédan kasta sig in på det belgiska området. Det fans då för denna armé ingen annan utväg än att upptaga striden med den tyska hären. Jag var vid den tiden händelsevis närvarande i Schweiz, då en af de franska arméerna nödgades öfvergå den fransk-schweiziska gränsen, och såg der, hurusom just Schweiz's beväpnade neutralitet gjorde det möjligt att afväpna den icke obetydliga armé, som kommit in på dess område. Det är ett stort misstag, om man tror, att ett neutralt land skall kunna undvara en armé och ett försvar till lands och sjös. Motsatsen visar ju både Belgien och Schweiz. Belgien är ett land, som är något större, hvad befolkningen beträffar, än Sverige, ty det räknar fem och en half millioner invånare, och i anseende till sin industri och materiella utveckling är det mycket öfverlägset vårt land. Belgien har en stående armé af 103,500 man och alltså lika stor som den vi skulle sätta upp enligt det nya förslaget till härordning. Belgien utgifver för arméns underhåll betydliga summor, nära trettio två millioner om året, och Sverige ungefär trettio millioner.

Man finner häraf, att de herrar, som tro, att en neutralitetsförklaring skulle befria oss från att hafva ett fullt dugligt och starkt försvar, bedraga sig mycket, enär all erfarenhet visar motsatsen. Jag slutar med att förklara, att jag för min del fullständigt gillar det syfte, som Herr Adelskölds nu under diskussion varande motion innebär, och jag skulle anse det för Sverige mycket lyckligt och för vår materiella och intellektuella utveckling högst betydelsefullt, om vi kunde erhålla en så beskaffad förklaring, som motionen äsyftar, af Europas stormakter och om vi derigenom kunde undvika att bekosta ett försvar, som enligt det förslag, som nu föreligger, kommer — sanna mina ord — att kosta icke blott trettiofyra millioner utan helt säkert fyrtio, kanske femtio millioner, innan tjugu år äro förflutna. Under sådana förhållanden tror jag, att ett för neutraliteten fullt betryggande försvar skulle kunna åstadkommas med 30 à 35 millioner och vi skulle då

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering
(Forts.)*

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

hafva 10 à 15 millioner att dermed besörja vår materiella och intellektuella utveckling; vi kunde eröfra ett dubbelt så stort Sverige genom att lägga nu varande vattensjuka marker under plojen och frambringa skördar der det nu finnes endast mossar och kärr o. s. v. Jag tror, att detta är en viktig kulturfråga, som icke har något att göra med försvarsfrågan.

Herr Berg: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid, utan endast yttra några få ord. Jag tror, att det kan med full trygghet sägas, att jag är lika stor fredsvän som någon annan, och inser därför väl det behjertansvärda i motionens syfte; men jag har råkat blifva något tveksam om, huruvida det varit rätta tiden att komma fram med denna motion nu, icke därför att jag skulle vara särdeles bedröfvad, om detta hade någon inverkan på det förslag till arméns omorganisation, som snart inkommer till Kammaren, utan hvad jag fruktar är, att motionen kommer att än ytterligare invagga vårt folk i den föreställningen, att vi egentligen icke behöfva göra några uppoffringar för vårt försvar. Kommer folket att hållas i den tron, att, när någon stormakt förklarar, att vi må anses såsom en neutral makt, då behöfva vi icke något betryggande försvar, så har motionen, med allt sitt välmenande syfte, egentligen icke gagnat utan snarare tvärtom. Men visst vore det godt, om vårt land kunde blifva förklaradt för en neutral stat, så att vi sluppe krig och blodstgjutelse och finge egna våra krafter åt landets inre angelägenheter och folkets förkofran på det ena och andra området. Jag skulle vara den förste att instämna i denna motion, om jag ansåge, att den kunde leda till det stora målet, men jag befarar, att hvad man deri begär, är stäldt åt ett väsentligt orätt håll. Man begär nemligen en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att genom Kongl. Maj:ts försorg den bön måtte ställas till stormakterna i Europa, att vi måtte förklaras vara en neutral stat. Jag tror, att om vi ställa en sådan bön till de menckliga stormakterna, så gå vi öfver ån efter vatten. Vilja vi verkligen hafva fred och ro i vårt älskade fosterland, så finnas helt andra vägar att komma till detta mål och det är att se upp till den högsta stormakten och då hafva vi svaret i det gamla ordspråket: »hjelp dig sjelf, så hjälper dig Gud.» Låtom oss uppfostra vårt folk till sedliga, dugliga och mannakraftiga menniskor, som älska rätt och dygd, låtom oss med alla till buds stående medel bekämpa den inre fiende, som tär på vårt folks lifsrötter, det är superiet, så skola vi få tillräckliga medel till både flotta och armé, så att vi kunna säga till de främmande makterna: »kom icke hit, ty då smäller det, ty vi stå ett helt folk i vapen!»

Herr Mannerskantz: Jag kan icke låta denna diskussion aftystna utan att säga några ord. För mig har det när jag nyss kommit hit upp varit förvånande att höra så många olika meningar, om vi kunna försvara oss eller icke, här yttras. Jag kan icke annat än se ett bedröfligt slut härpå. Att vi skulle förklara, att vi icke kunna och icke vilja försvara oss, ett sådant beslut tror jag det vara alldeles omöjligt att här åstadkomma. Men om vi verkligen skulle inför de öfriga makterna förklara, att vi på inga vilkor vilja försvara oss, så ser jag icke,

att detta innebär något annat än att vi vilja nedlägga gevär och sålunda förinta oss helt och hållet. Det skulle dock vara ett svårt skädespel, att få se den fordom stolta och oförskräckta svenska nationen, sedan den så länge kämpat och stridt för sin sjelfständighet och för hvad den ansett vara rätt, nu lägga ned sitt svärd och gömma sig bakom den begäran om en neutralitetsförklaring, som man här vill be att få aflägga, men som enligt min uppfattning aldrig skall tillåtas, eller kunna astadkommas.

En ärad talare på elfsborgsbänken, som jag här förr ofta har stridt med, har förklarar, att vi icke kunna skaffa oss ett betryggande försvar. Jag är af motsatt åsigt, i det att jag tror, att vi på den väg, som Kongl. Maj:ts förslag anvisat, under alla förhållanden skola kunna försvara oss mot hvilken fiende som helst. Deraf att alla svenska män, år efter år, mer eller mindre öfvas att träda upp till sitt lands försvar, måste enligt min öfvertygelse resultatet blifva, att vi skola komma i striden med kraft och skicklighet, lust och mod och väl skola förstå att värna oss mot hvarje fiende. För fyrtio år sedan började man på Riddarhuset, der jag då inträdde, att tala om att kalla upp alla svenska män att göra sig skicklige att strida för fosterlandet, och om detta då hade skett, eller ännu sker, såsom nu är ifrågasatt, skola vi kunna komma derhän att icke behöfva frukta för någon fiende, han vare aldrig så öfverlägsen, emedan vi, om så behöfves, kunna successive skapa och uppställa en här af mer än en million soldater. Då vi således kunna med kraft försvara oss, behöfva vi icke försöka den dåliga väg, som nu här är föreslagen att ligga på knä och bedja och bönfalla att få vara i fred. Jag för min del slutar med att protestera mot den motion, som nu blifvit afgifven, och jag önskar, att vi alla i denna Kammare måtte förkasta den utan att lyssna till något, som deri framställts, emedan jag tror, att det omöjligen kan leda till något resultat. Vi kunna icke få en sådan neutralitetsförklaring, som der föreslås. Jag ser ingen utväg till ett sådant resultat, och anser det därför vida bättre att vi rusta oss så godt vi kunna, att möta fienden på våra stränder om han kommer hit; det är, utan tvifvel bästa sättet för oss att alltid få lefva i fred. Jag afstyrker motionen på det allra högsta.

Herr Mankell: Det är med ledsnadjaghört den besynnerliga begrepps-förvillelse, om hvad som bör innefattas under benämningen »neutralitet» och neutralitetssträfvande, som legat till grund för flere här afgifna yttranden. Deri böra innefattas tvenne särskilda delar. Den ena är att Sverige och Norge förklara sig icke vilja någon slags inblandning i andra nationers stridigheter, och deri kan väl icke ligga något vådligt för vårt försvar. Den andra är, att vi till de främmande makterna hemställa, huruvida vår neutralitet kan blifva erkänd och garanterad eller icke. Ett dylikt erkännande kan naturigtvis icke vinnas, om det icke ligger i deras eget intresse att gifva det. Men inträffar detta, då vet jag icke, hvarför man icke skulle åtminstone göra ett försök. De yttranden som här blifvit fälda att vi skulle förödmjuka oss inför främmande makter, falla på knä, taga mot benkastning och dylikt, tillbakavisar jag följaktligen såsom alldeles ofogade. Det är ett misstag, att något sådant skulle ligga under motionen och vara dess syfte. Ännu en gång uppprepar jag, att med

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.*

(Forts.)

*Motion ang.
Sveriges neu-
tralisering.
(Forts.)*

neutraliteten äfven följer en ovilkorlig skyldighet att försvara den och göra den respekterad; och detta lärer svårligen kunna sägas vara det-samma som försvarslöshet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes proposition derpå att den föredragna motionen skulle hänvisas till ett Tillfälligt Utskott, och, då svaren härå utföllo med flera ja, blandade med åtskilliga nej, förklarades denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Motionen tillika med de i anledning af densamma inom Kammarren afgifna yttrandena hänvisades derpå till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran Banko-Utskottets den 28 sistlidne månad bordlagda utlåtande N:o 3 och Lag-Utskottets samma dag bordlagda utlåtande N:o 12;

hvarefter beslöts att dessa ärenden skulle sättas sist och de denna dag första gången bordlagda ärendena främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter Kammarren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
